

с много художествени текстове. Такива книги са сборниците и тяхното значение, включително в сферата на училищното обучение, не подлежи на съмнение. Най-ясна връзка с предмета *словесност* имат изданията с литературни произведения, съставени от Йоаким Груев, Сава Радулов, Сава Доброплодни, Никола Михайловски и др., но те имат по-скоро приложнообразователен, а не толкова естетически облик.

Сред множеството учебни книги по словесност се открояват две, които в най-голяма степен покриват днешното понятие за учебник по литература. Ще се спра накратко върху тях, тъй като имат пряко отношение към разглежданата тук проблематика. „Елементарна словесност“ от Т. Шишков (Шишков 1873), плътно следваща руския образец на Н. Минин, както се посочва в пространно подзаглавие, съдържа теоретични знания за словесността и за литературата като нейна част, подкрепяни с кратки откъси от чужди автори, но – и това е голямата заслуга на Т. Шишков – и от български литературни и фолклорни произведения. „Ръководство по словесност“ от Добри Войников (Войников 1874) подпомага възрожденската традиция, според която на занятията по словесност се дават теоретични знания за основните речеви жанрове, художествени и нехудожествени, като за илюстрация привежда малки по обем примери. Литературното изкуство, както и при Т. Шишков, се представя във фрагменти, с по няколко стиха при поезията и няколко изречения при прозата – колкото да се покаже в „жива“ среда работата на метафора, епитет и пр., или да се онагледат обяснението за даден жанр.

Вазово-Величковият двутомник е с принципно различно съдържание – той не е учебник, а учебно помагало – хрестоматия (етимологията на тази гръцка дума отвежда към „полезен“ и „уча“ – Речник на чуждите думи 1978), и художествените текстове в него не са илюстрации на теоретично знание, а са самите себе си – произведения на литературното изкуство, образна действителност, сътворена със словеснохудожествени средства, т.е. те не са в подчинение на научно-образователния дискурс, а сами изграждат дискурс – литературен дискурс. Компенсирайки слабото присъствие на сборници с произведения от българската, от западноевропейската и от руската литература в превод на български език, Вазов и Величков правят възможна срещата на българите с високи образци на словесното изкуство.

И още едно измерение в значимостта на „Българска хрестоматия“ – *тя става гръбнак на гимназиалното литературно образование у нас*. Стойността на този факт изпъква контрастно при експонирането му върху екрана на образователната ситуация в България от 80-те години на XIX в. А тогава процесите на образователната модернизация в „двете Българи“ – Княжество България и Източна Румелия, текат без строги институционални правила, при силна зависимост от личностния учителски избор – не само на методи и похвати за обучение, но и на учебно съдържание. Самостоятелната държава по условие създава възможност за планомерност и системност в образователното дело, но обемите на тази възможност се изпълват със съдържание постепенно. При временното руско управление с активното съдействие на Марин Дринов се издава Привременен устав на народните училища (28 август 1878 г.) – първият просветен законодателен акт в Княжеството, който конструира училищната институция. Непосредствено след края на руското намесничество и избора на българско